

Віра Дем'яненко
(Переяслав-Хмельницький)

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ САМОДОСТАТНЬОЇ ОСОБИСТОСТІ

Завдання реорганізації системи освіти в Україні, зумовлені розвитком інформаційного суспільства, необхідністю узгодження структури освіти з потребами сучасної економіки та інтеграції України в європейський економічний і культурний простір, актуалізують дослідження й визначення напрямів, змісту докорінних змін у парадигмі й методології вітчизняної шкільної освіти загалом та навчанні історії зокрема. У статті розглядаються особистісно-орієнтовані технології навчання історії як необхідна умова формування внутрішньо вільної, відповідальної особистості громадянина українського демократичного суспільства, виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самотійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Зазначається, що головна роль у виконанні цих завдань належить учителю історії. Саме він, зважаючи на проблеми з підготовкою підручників з історії, повинен забезпечити реалізацію принципу мультиперспективності у вивченні історії, залучаючи документи різного характеру, види і форми навчальних занять.

Ключові слова: історична освіта, технології навчання, історичне мислення, підручник історії, учитель історії.

Освітні системи в будь-якій країні покликані сприяти реалізації основних завдань соціально-економічного та культурного розвитку суспільства. Сучасному суспільству потрібна інформована й компетентна особистість, спроможна приймати самотійні рішення й нести відповідальність за власні вчинки. Сьогодні запит суспільства та української держави на формування ефективної системи освіти набирає реальних обрисів: Верховною Радою України прийнято Закон України «Про вищу освіту» (01.07.2014 р.), Міністерством освіти і науки України запропоновано проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., що стосується насамперед основних напрямів реформування дошкільної й середньої освіти. Основними цілями заходів щодо реорганізації освітньої галузі визначено: узгодження структури освіти з потребами сучасної економіки та інтеграції України в європейський економічний і культурний простір; забезпечення відповідності змісту освіти потребам і викликам сучасного суспільства та створення умов для постійного оновлення змісту освіти [2]. Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є створення індустрії сучасних засобів навчання й виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів, запровадження сучасних інформаційних технологій в освіті.

Питання інноваційного навчання, запровадження нових технологій навчання історії активно досліджується у вітчизняному й зарубіжному науково-педагогічному просторі. Загальні теоретичні положення й проблеми упровадження інноваційних моделей навчання розглядається в працях К. Баханова [2], О. Пометун [9], І. Дичківської [3], С. Терно [13], В. Мисана [6], М. Стобарта [12], В. Кукушіна [8], О. Кожемяки [5] та ін. Більшість дослідників розуміють під інноваційним навчанням процес і результат такої навчальної діяльності, що стимулює інноваційні зміни в культурі й соціальному середовищі. Інноваційне навчання як сучасна стратегія зорієнтоване на глибокі зміни не лише в освіті, а й у суспільстві загалом.

Метою статті є актуалізація активного упровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання історії як засобу подолання одномірності шкільного підручника з історії, монологізму мислення, створення атмосфери творчого пошуку й співробітництва

на уроці, формування критичного мислення школяра, вміння визначати, обґрунтовувати й відстоювати власну позицію.

У більшості нормативних документів, що стосуються освітньої галузі, прийнятих в Україні упродовж останніх двох десятиліть, особлива увага приділялася питанням суспільствознавчої освіти і зазначалося, що в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін учні повинні засвоювати не лише специфічну суму знань, а й практичні навички життєдіяльності в сучасному суспільстві, в правовому та економічному просторі чи при виборі політичної орієнтації на підставах певних історичних, політологічних і філософських знань [7].

Нинішня ситуація в Україні яскраво віддзеркалила реальні проблеми суспільства, що полягають, у значній мірі, в самоідентифікації особистості, сприйняття нею ціннісних орієнтирів, її здатності критично сприймати будь-яку інформацію, умінні визначати власну громадянську позицію. Саме тому одним із основних завдань освіти у проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр. сформульовано забезпечення викладання суспільних і гуманітарних дисциплін відповідно до єдиної комплексної загальнодержавної програми громадянського виховання (розробленої до 2016 р.) та системи ціннісного орієнтування й недопущення поширення ксенофобії, культурної, етнічної, гендерної нетерпимості [10]. Гуманітарна освіта має найбільший потенціал для формування особистості школяра, підготовки його до життя в світі, який постійно змінюється, для навчання його сучасним формам спілкування, розвитку здатності до швидкого засвоєння інформації й прийняття ефективних рішень.

Характерними особливостями сучасного світу є його постійне ускладнення, швидкі й динамічні зміни. Це світ інформації, яка буквально поглинає людину, постійно множиться, трансформується, ускладнюється, швидко старіє, стає неактуальною раніше, ніж учень встигає її засвоїти. Разом із новою інформацією постійно виникають нові потреби і можливості. За таких умов традиційна установка на передачу від учителя до учнів «необхідного обсягу знань, яких вистачить на все життя» стає неефективною. Динамічність, різноманітність і непередбачуваність сучасного світу та його майбутнього вимагають від людини, яка хоче бути успішною, не лише знати й уміти застосовувати конкретне знання у відомій ситуації, а насамперед розуміти розвиток об'єкту й підбирати ресурси для того, щоб реагувати на нову ситуацію. У таких умовах історія як система знань про події, дати, постаті ніби й справді втрачає сенс. У цьому контексті цінність історії як навчального предмета полягає в методиці історичного пізнання, що зумовлює поворот від «історії як предмета знань» до історії як «предмета мислення». Це означає, що мета уроків історії – розвивати історичне мислення, формування якого, як відзначає провідний експерт Ради Європи Стобарт М., дає змогу: критично оцінювати інформацію, аналізувати різні свідчення, документи, джерела, враховувати їх особливості, здобувати інформацію; точно формулювати змістовні запитання й, відповідаючи на них, приймати коректні й зважені рішення; вміти чітко й переконливо висловлювати власні думки в усній і письмовій формі; вміти оцінювати думки інших, виявляти розбіжності в неоднакових судженнях, позиціях; вміти помічати дезінформацію й прояви упередженості в судженнях і не піддаватися впливу тенденційної інформації [12]. Сформоване історичне мислення передбачає здатність учня описати історичну подію, як мінімум, із двох різних точок зору, а також уміння провести історичні паралелі між двома віддаленими у часі подіями. Виходячи з цих завдань, у змісті шкільної освіти необхідно більше звертати увагу на вивчення явищ і процесів, з якими учні стикаються в повсякденному житті; переносити акценти на інтелектуальний розвиток учнів за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності; враховувати знання, які учні дістають поза школою з різних джерел.

Компетентнісний підхід, достатньо актуальний нині, передбачає оволодіння учнями різноманітними уміннями, які дозволять їм у майбутньому діяти ефективно в різних ситуаціях професійного, громадського та особистого життя. До того ж особлива увага

приділяється формуванню умінь діяти у нових, непередбачуваних, проблемних ситуаціях, для яких неможливо заздалегідь напрацювати відповідні навички і засоби. Таким чином, компетентнісний підхід підсилює прикладний, практичний характер шкільної освіти загалом і навчання історії зокрема. Основоположна ідея цього напрямку полягає в тому, що все, що вивчається, має включатися в процес споживання, використання. Особливо це стосується теоретичних знань, які повинні перестати бути обтяжливим, непотрібним вантажем учня, а стати практичним засобом пояснення явищ і вирішення практичних ситуацій і проблем.

Найголовніша роль у виконанні цих завдань безумовно належить учителю історії. Саме він створює умови для реалізації здібностей і можливостей учня. Необхідно усвідомлювати, що мета й сенс вивчення історії визначаються двома суб'єктами-співробітниками – учителем і учнем. На цій основі народжується діалог, без якого неможливо зробити історичну освіту сферою самореалізації особистості. Таким чином, головним стратегічним напрямком розвитку методики навчання історії та інших суспільних дисциплін як і всієї системи освіти є вирішення проблем розвитку особистості учня і вчителя, технологізація цього процесу. В умовах цієї парадигми освіти вчитель найчастіше виступає в ролі організатора всіх видів діяльності учня як комплексний консультант і помічник. На відміну від традиційної освіти, його професійні вміння повинні спрямовуватися не просто на контроль знань і вмінь учнів, а на діагностику їх діяльності й розвитку.

Виходячи з нових вимог, учитель, так само як підручник, перестає бути носієм «об'єктивного знання», яке він намагається донести учню. Його головним завданням стає мотивація школяра на вияв ініціативи і самостійності. Він повинен організувати самостійну діяльність учнів таким чином, щоб кожен міг реалізувати власні здібності та інтереси. Фактично вчитель створює умови, «розвиваюче середовище», яке уможливорює для кожного учня напрацювання відповідно до рівня розвитку його інтелектуальних та інших здібностей певних компетенцій у процесі реалізації ним власних інтересів і бажань, у процесі прикладення зусиль, взяття на себе відповідальності й здійснення дій на шляху до поставленої мети.

Завдання нині полягає в тому, щоб надати учителю методологію вибору та механізм реалізації відібраних вченими змісту навчального предмета в реальному навчальному процесі як із урахуванням інтересів і здібностей учнів, так і його особистісної творчої індивідуальності. Окремі форми і методи навчання повинні поступитися цілісним педагогічним технологіям загалом і технології навчання зокрема.

У документах ЮНЕСКО технологія навчання розглядається як системний метод створення, застосування й визначення всього навчального процесу викладання та засвоєння знань із урахуванням технічних, людських ресурсів і їхньої взаємодії, метою якого є оптимізація форм освіти [14]. Можна сказати, що педагогічна технологія об'єднує нові концепції процесу навчання, проблему взаємовпливу нових засобів і методів навчання й використання системного підходу до організації навчання.

Розробляючи дидактичні технології, методисти спираються на вже відомі педагогічні технології, що належать до особистісно-орієнтованих. Це вальдорфська педагогіка (мета – розвивати здібності, а не збирати знання; головне завдання вчителя – створити умови для розвитку індивідуальності кожної дитини); методика М. Монтесорі (індивідуальний розвиток кожної дитини, виключала будь-який авторитарний тиск на дитину); групова форма навчальної діяльності (поєднання індивідуальної й групової організації навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їх активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку); система розвиваючого навчання; робота над навчальним проектом, що полягає в розв'язанні учнем чи групою учнів певної проблеми, яка передбачає використання різних методів, засобів навчання та інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості тощо. Це далеко неповний перелік можливостей здійснення особистісно-орієнтованого підходу в навчанні, проте життя формує суспільний

запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Тому, перший крок до вирішення проблеми – керуючись принципами гуманізації й демократизації освіти, звертаючись до надбання педагогічної науки і практики, розглядати дитину як життєве явище, вбачаючи в ній не стільки об'єкт, що потребує впливу, скільки особистість, котра інтенсивно розвивається.

До інноваційних педагогічних технологій у сучасній шкільній історичній освіті можна зарахувати технології й методи т. зв. активного чи проблемного навчання, спрямовані насамперед на розвиток історичного критичного мислення. Для педагога найважливішим є навчити учня здобувати, обробляти і критично оцінювати інформацію і, що найголовніше, використовувати її у власних інтересах. За таких умов навчання інформативність відсувається на другий план, відповідно, до змісту історичної освіти потрапляє лише найважливіша й найсуттєвіша інформація. Загалом, в означених методах акцент перенесено на самостійну активну навчальну діяльність учнів. Учитель здійснює лише «підтримку» цієї діяльності, тобто забезпечує матеріалами й опосередковано управляє нею, ставлячи перед учнями проблеми. Він не є виключним центром навчання, джерелом знань та інформації. В основу такого навчання покладено співробітництво й продуктивне спілкування учнів, спрямоване на спільне розв'язання проблем, формування здібностей виділяти важливе, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично міркувати, досягати результатів.

Технологія історичної освіти Ю. Троїцького (навчання без підручника), на нашу думку, відповідає всім вимогам компетентнісного підходу й тому використання такої технології в навчанні нині, коли в Україні гостро постало питання створення оптимального шкільного підручника з історії, як ніколи актуальне. Метою проекту, як зазначає автор технології, є формування в учнів історичного мислення, здатності описувати події з двох суперечливих позицій, уміння конструювати власну версію подій, тобто сформулювати історичну свідомість і власну думку. Основним принципом Ю. Троїцького є принцип свідомості й активності учнів, які впливають на самостійність і активність мислення [15]. Технологія Ю. Троїцького передбачає відмову від підручника як джерела знань, творчу самостійну діяльність учня, характерну для історичного пізнання: добування з текстів (у широкому значенні, включаючи археологічні й побутові артефакти тощо) історичних фактів і складання їх у несуперечливий наратив, подібно до діяльності історика-дослідника [16]. Окрім того, в умовах навчання за технологією Ю. Троїцького, важливим є комунікативний підхід – опора на мову, на живе спілкування. На перший план у такому навчанні виходить розвиток мовлення – аналіз явищ, що вивчаються в тексті за алгоритмом – прочитати матеріал, висловити власну думку, виразити власні емоції і дати оцінку. Таким чином, відбувається реальний навчальний діалог, основними ознаками якого є: непередбачуваність наступного кроку на шляху пізнання історії, замість пояснення й розповіді виникає бесіда, головним видом висловлювання стає репліка.

Така постановка цілей історичної освіти відкриває нові грані її виховного й педагогічного потенціалу, що полягає у відмові від прямих настанов і прийомів впливу на школярів засобами предмету історії. Виховні завдання навчання історії полягають не лише у відборі героїко-патріотичних сюжетів з історії України, підкреслення особливого характеру українського народу, його історичного шляху та боротьби за незалежність. Виховання історією полягає також у наданні школяру реальної можливості самовиховання, яке полягає, зокрема, і в здатності до емпатії, «примірки на себе» історичних масок, ситуацій, співпереживання. Окрім того, предмет «історія», постійно демонструючи різноманітність точок зору, поглядів, позицій, дозволяє учню перебороти власний монолізм мислення. Працюючи з історичними текстами, які містять оціночні судження й характеристики, учень зустрічається з проблемою етичного вибору, змушений, з одного боку, приміряти на себе історичні ролі, а з іншого, ввійти у коло тих, хто оцінює ці ролі, наче включаючись в

історіографічну ситуацію. Слід також зазначити, що необов'язковим і, можливо, навіть небажаним результатом такої роботи учнів є однозначне потрактування досліджуваних історичних фактів і явищ. Важливим є не результат, а власне процес пошуку. Як зазначав відомий британський історик Т. Снайдер, «історик – це шукач істини. Він не володіє істиною, він навіть не обов'язково її знайде, але він – шукач істини» [1].

Ю. Троїцький і прихильники його технології навчання історії без підручників просувають її як одну з універсальних. На нашу думку, жодна з технологій чи методик не можуть претендувати на універсальність. Прийоми цієї методики можна застосовувати (поряд з іншими) вже в 5-6 класах, використовуючи методичний апарат підручника (уривки з історичних документів, ілюстрації, запитання й завдання). У старших класах доцільно вивчати за такою технологією саме контраверсійні теми, зважаючи на вакханалію з підручникотворенням з нової та новітньої історії України і світу в останні роки і враховуючи те, що історичних джерел для наповнення навчально-методичних комплексів із указаних курсів історії нині не бракує.

Багато вчителів у власній викладацькій практиці використовують практичні заняття, на яких основним видом роботи учнів є самостійне опрацювання історичних документів (уміщені в підручнику текстові, візуальні, довідкові матеріали, запитання й завдання, Інтернет-ресурси, місцеві історичні пам'ятки, оглянуті учнями музейні експонати, зібрані ними спогади свідків і учасників подій). Практичні заняття дають учням можливість ознайомитися з різними інтерпретаціями подій історії, зрозуміти важливість визначення власної позиції щодо запропонованих на уроці питань та їх обґрунтування. Практичні заняття є не тільки способом вивчення нового матеріалу на основі самостійного аналізу учнями історичних джерел, але й важливим засобом формування предметних і ключових компетентностей: хронологічної, просторової, інформаційної, логічно-мовленнєвої, аксіологічної, комунікативної тощо.

Комплексне, світоглядно та методично обґрунтоване використання таких підходів і технологій навчання історії сприяє наближенню української системи історичної освіти до європейських стандартів, серед вимог яких висувається «сприяння розвитку в учнів інтелектуальних здібностей аналізувати та інтерпретувати інформацію критично й відповідально, через діалог, пошук історичних свідчень і відкриті дебати на основі мультиперспективності, особливо в суперечливих і делікатних питаннях» [11].

Варто зазначити, що в основі застосування існуючих і розробки нових технологій навчання історії й суспільних дисциплін має бути їх моральна безпека, валеологічна обґрунтованість і духовна екологічність. Вони повинні відповідати принципам гуманістичного світогляду, що передбачають формування таких рис особистості, як усвідомлення єдності природи і людини, відмова від авторитарного стилю мислення, терпимість, схильність до компромісу, шанобливе ставлення до чужої думки, інших культур, цінностей, віри.

Безумовно, не всі вчителі готові до реалізації принципу мультиперспективності навчання історії, деяким іноді важко розкрити себе перед школярами, висловити власне особисте ставлення до матеріалу чи показати некомпетентність у деяких питаннях. Разом із тим, використання сучасних особистісно-орієнтованих технологій навчання історії дає можливість фахового росту педагога, змінювати себе, навчатися разом з учнями. Вивчення передового педагогічного досвіду допоможе зробити перший крок до застосування нового підходу до навчання та його цілей, що, в свою чергу, дасть змогу вчителю відверто визнати себе нециклопедистом і одержати «право» не знати відповіді на ті чи інші питання (до того ж багато питань із суспільствознавчих дисциплін не мають однозначної чи єдино правильної відповіді). Застосування сучасних навчальних технологій створює атмосферу співробітництва в класі, змінює ставлення учнів до вчителя, робить їх співтворцями.

Таким чином, нині в умовах політичної нестабільності українського суспільства, його ідеологічної розрізненості, реформування загальної середньої освіти на викладання

історії покладаються важливі завдання, пов'язані: зі соціальною адаптацією особистості, підготовкою її до активного громадського життя й вихованням, з одного боку, загальнолюдських ціннісних орієнтацій, з іншого, глибокого переконаного патріотизму; з формуванням історичного мислення в учнів, яке забезпечує можливість критично осмислювати минуле й сучасне, прогнозувати майбутнє. У виконанні цих завдань виключно важливою є роль учителя історії. Рівень його підготовки, професіоналізм, прагнення до постійного випереджального розвитку будуть запорукою формування нових суспільних відносин, побудованих на взаємовідповідальності громадян і держави, толерантності й громадянського миру.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. «Історик не володіє істиною, він не обов'язково її знайде, але він її шукає». Інавгураційна промова американського історика Тимоті Снайдера з нагоди початку нового навчального року в Українському католицькому університеті у Львові. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/>.
2. Баханов К. О. Сучасна шкільна історична освіта : інноваційні аспекти. Монографія / К. О. Баханов. – Донецьк : Юго-Восток, 2005. – 384 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [Текст]: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351 с.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід [метод. посіб.] / авт.-уклад. : О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН., 2002. – 136 с.
5. Кожемяка О. Л. Пограємо в історію. Збірник матеріалів для самостійної діяльності учнів з історії України в 7-9 класах / О.Л. Кожемяка, І.М. Рибак, Л.І. Тур // Історія і правознавство. – 2004. – № 7 (11), 9 (13).
6. Мисан В. Сучасний урок історії : Навчально-методичний посібник / В. Мисан. – К. : Шкільний світ, 2010. – 120 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті // Освіта України. – 2001. – № 29.
8. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под общ. ред. В. С. Кукушина. – Серия Педагогическое образование. – Ростов на Дону : МАРТ, 2002. – 456 с.
9. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : АСК, 2006. – 192 с.
10. Проект Концепції розвитку освіти на період 2015-2025 років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.newsru.ua/>.
11. Рекомендация (2001) 15 Комитета министров государствам-членам о преподавании истории в двадцать первом веке в Европе. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.urokiistorii.ru/>.
12. Стобарт М. Союз Европы и историческое образование // Преподавание истории в школе. – 1995. – № 7. – С. 35–41.
13. Терно С. О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії / С. О. Терно. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 275 с.
14. Технології навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zavantag.com/>.
15. Троицкий Ю.Л. История без учебника. Инновационные нормы исторического образования / Ю. Троицкий. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.setilab.ru/>.
16. Троицкий Ю.Л. Методологический синтез и образовательные практики / Ю.Л. Троицкий. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.udik.com.ua/>.
17. Хуторской А. В. Современная дидактика : Учебник для вузов / А.В. Хуторской. – СПб. : ПИТЕР-ПРЕСС, 2001. – 603 с.

REFERENCES

1. «Istoryk ne volodiye istynoyu, vin ne obovyazkovo yiyi znajde, ale vin yiyi shukaye». Inavguracijna promova amerykansko go istoryka Tymoti Snajdera z nagody pochatku novogo navchal`nogo roku v Ukrayins`komu katoly`cz`komu universy`teti u L`vovi. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.istpravda.com.ua/>.
2. Baxanov K. O. Suchasna shkilna istorychna osvita: innovacijni aspekty. Monografiya / K. O. Baxanov. – Doneczk : Yugo-Vostok, 2005. – 384 s.
3. Dychkivska I. M. Innovacijni pedagogichni tehnologiyi [Tekst]: navch. posib. / I. M. Dychkivska. – K. : Akademvydav, 2004. – 351 s.
4. Interaktyvni tehnologiyi navchannya: teoriya, dosvid [metod. posib.] / avt.-uklad. : O. Pometun, L. Py`rozhenko. – K. : APN., 2002. – 136 s.
5. Kozhemyaka O. L. Pograyemo v istoriyu. Zbirnyk materialiv dlya samostijnoyi diyalnosti uchniv z istoriyi Ukrayiny v 7-9 klasax / O.L. Kozhemyaka, I. M. Rybak, L. I. Tur // Istoriya i pravoznavstvo. – 2004. – № 7 (11), 9 (13).
6. Mysan V. Suchasnyj urok istoriyi: Navchalno-metodychnyj posibnyk / V. Mysan. – K. : Shkilnyj svit, 2010. – 120 s.
7. Nacionalna doktryna rozvytku osvity u XXI stolitti // Osvita Ukrayiny. – 2001. – № 29.
8. Pedagogicheskie tekhnologii: Uchebnoe posobie dlya studentov pedagogicheskikh spetsialnostey / Pod obshch. red. V. S. Kukushina. – Seriya Pedagogicheskoe obrazovanie. – Rostov na Donu : MART, 2002. – 456 s.
9. Pometun O. I. Suchasnyj urok. Interakty`vni tehnologiyi navchannya. Nauk.-metod. posibnyk / O. I. Pometun, L. V. Pyrozhenko. – K.: ASK, 2006. – 192 s.
10. Proekt Konceptiyi rozvytku osvity na period 2015-2025 rokiv. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.newsru.ua/>.
11. Rekomendatsiya (2001) 15 Komiteta ministrov gosudarstvam-chlenam o prepodavanii istorii v dvadtsat pervom veke v Evrope. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.urokiistorii.ru/>.
12. Stobart M. Soyuz Evropy i istoricheskoe obrazovanie // Prepodavanie istorii v shkole. – 1995. – № 7. – S. 35–41.
13. Terno S. O. Rozvytok krytychnogo myslennya starshoklasnykiv u procesi navchannya istoriyi / S.O. Terno. – Zaporizhzhya: Zaporizkyj nacionalnyj universytet, 2011. – 275 s.
14. Tehnologiyi navchannya. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zavantag.com/>.
15. Troitskiy Yu.L. Istoriya bez uchebnika. Innovatsionnye normy istoricheskogo obrazovaniya / Yu. Troitskiy. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.setilab.ru/>.
16. Troitskiy Yu.L. Metodologicheskij sintez i obrazovatelnye praktiki / Yu.L. Troitskiy. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.udik.com.ua/>.
17. Khutorskoy A. V. Sovremennaya didaktika : Uchebnik dlya vuzov / A.V. Khutorskoy. – SPb. : PITER-PRESS, 2001. – 603 s.

Демьяненко В. Современные технологии обучения истории как средство формирования самодостаточной личности.

Задачи реорганизации системы образования в Украине, обусловленные развитием информационного общества, необходимостью согласования структуры системы просвещения с потребностями современной экономики и интеграции Украины в европейское экономическое и культурное пространство, актуализируют изучение и определение направлений, содержания фундаментальных изменений в парадигме и методологии отечественного школьного образования в целом и изучения истории в частности. В статье рассматриваются личностно-ориентированные технологии обучения истории как необходимое условие формирования свободной, ответственной личности гражданина украинского демократического общества, воспитания творческой личности,

способной самостоятельно мыслить, генерировать оригинальные идеи, принимать смелые, нестандартные решения. Отмечается, что ведущая роль в реализации этих задач принадлежит учителю истории. Именно он, учитывая проблемы подготовки учебников истории, должен обеспечить реализацию принципа мультиперспективности в изучении истории, привлекая различные документы, виды и формы учебных занятий.

Ключевые слова: *историческое образование, технологии обучения, историческое мышление, учебник истории, учитель истории.*

Demyanenko V. Modern technologies of teaching history as a means of formation of self-sufficient person.

The tasks of Ukrainian system's of education reorganization are essential to study and identify areas, the contents of fundamental changes in the paradigm and methodology of the national school education in general and the study of history in particular due to the development of the information society, the need to harmonize the structure of the education system to the needs of a modern economy and Ukraine's integration into European economic and cultural space. The student-oriented technology of learning history as a necessary condition for the formation of free, responsible individual citizen of Ukrainian democratic society and education of creative personalities capable to think independently, generate original ideas and take courageous decisions are considered in the article. It is noted that the leading role in the realization of these objectives belongs to the teacher of history. It is he, given the problems of preparation history textbooks, should ensure the implementation of the principle of multiperspectivity in the study of history, attracting a variety of documents, types and forms of training.

Keywords: *history education, learning technology, historical thinking, history textbook, history teacher.*

Одержано 01.09.2014